

Tagametsa Tarmo pand Ida-Võromaal jaanituld palama

Kae lk 2

Contra liinaekskursioon käändse Võro liina aoluu pää pääle

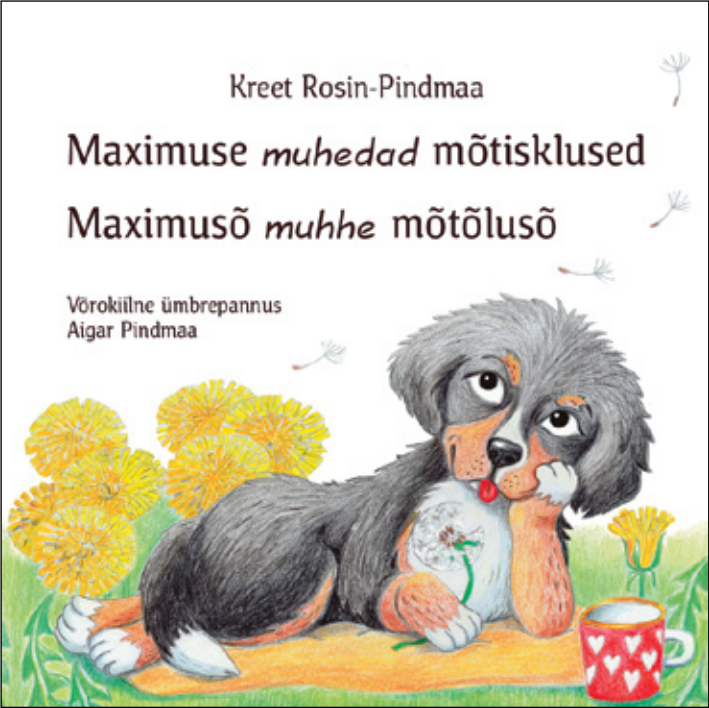
Kae lk 3

Kuis vanastõ turbakaibjil tüü man maada es lasta

Kae lk 4

9 7714061922005

Karapini Maximusõ mõtõlusõ saiva kaa-si vaihõlõ

Trüküst om vällä tulnu vahtsõ-nõ raamat, kon kõrvuisi eesti ja võro keelen saa lukõ kafapini Maximusõ läbielämiisist ja mõtõluisist. Piniga sündünü luu pandsõ pini silmi korgusõlt kirja Pindmaa-Rosina Kreet.

«Seo kirätüü näkk ilmavalgust Haanin erioloõorra aigu, ku inemise pidivä koton püsü-mä. Ma es käü katõssa nädälit kõrdagi kodovärtest välän ja olli inämbüse tuust aost kodo-järve veeven luudusõ kesken. Maximusõ luu sündü läbi ju-hussõ: mõtõ olf paku Mo-lo-vihun egä hummogu sõbru-lõ elorõõmsit pildikeisi pere meelüseläjä tegemiisist ja sin-nä mano käüvist mõtõluisist,» kõnõlõs autor umast raamatust.

Raamadu päätegeläne om lustimiilne Berni Alpi kafapini Maximus. «Iks um timä katõ karvadsõ kõrva vaihõl mõni vembumõtõ varun, a täl jakkus ka mutso elo üle märgota. Tä kõnõlas külän elävide sõpruga,

kelle hulgan umma naabri-Pit-su, naabri-Nessa ja Maximusõ silmäärõõm naabri-Alma. Kara-pini märgotas nafalidsõ mooduga egäsugumaidisist asost: tennämisest, luudusõga üts olõ-misõst, elolustist, sõpru hoit-misõst, vanõmbist huulmisõst, elo loomuperrä olõkist, hindä väärtüsest, märgotamisõst ja loomuligult armastusõst,» se-letäs Kreet.

Kinkalõ taa raamat mõtõld om? «Lugõmisõlusti pakk seo raamat nii tsillembile ku jür-rembile – egäüts või tast löüdä pääle hää ärtundmisõ ka vaht-sit väärt taipamiisi vai tsipa tõistmuudu elo pääle kaemist,» löüd autor.

Raamatun saa kõrvuisi kaia nii eesti- ku võrokeelist jut-tu. Võro kiilde om jutu ümbre pandnu Pindmaa Aigar.

Raamadu edimäne näütämi-ne tulõ 21. hainakuul kell 18 Kubija hotelli man. «Ettenäü-tämise mano tulõ ka päätege-läne Maximus esi,» lupa Pind-maa-Rosina Kreet. «Koton kütsetüt leibä ja kuuki paku-tas, kõik umma oodõdu!»

UL

Peeti Paganamaa päivi. Minevä nädälivaihtus peeti Paganamaa päivi. Katõl pääväl sai kullõlda loengit, matkada, kaia näütemängu ja kullõlda kontsõrtõ. Sääne suvinõ ettevõtminõ olf Paganamaal joba 26. kõrd. Pildi pääl tege näütemängutegeläne Ull-Aadu koomuskit.

RAHMANI JANI jutt ja pilt

Maaelämise uutva küläliidsi

RAHMANI JAN

Seo nädälivaihtus tege üle Eesti hulk talosid uma ussõ küläliidsile vallalõ. Joba kuvvõs kõrd peetäs üle-eestilist vallaliidsi talodõ päivä. Vanal Võro-maal uut seo nädälivaih küläliidsi ligi 40 tallo. Täp-sempä teedüst küläliidsi uutjist saa kaia kodolehe avatudtalud.ee päält.

Edimäst kõrda võtt valla-liidsi talodõ pääväst ossa Hüti konvõrendsitalo Mõ-nistõ lähkül. Uurimi perrä, midä sääal andsagu nime-ga talon nätä saa.

«Mi pereettevõttõ nimes sai konvõrendsitalu, tollõ mõt-tõga, et sääne nimi tõmbas tähelepannu. Ja and märku, et siia saa tulla istmiseüritüi-si pidämä,» seletäs Hüti talo pernaanõ Sarvõ Pille-Riin.

Istmiisi pidämises om tal-on vällä ehitet tallipääliline, kon pääle väiku saali omma ka tarõ üümajaliidsi jaos. Pe-riselt om konvõrentse pidä-mise osa talost rohkõmb Pil-le-Riini esä, arvutikoolitaja Sarvõ Henu ettevõtminõ. «Seo om esäl unistus olnu – tä otsõ kotust, kon pensioni-pitä. Esä vanaesä om Saru küläst peri, tä arvada tuupe-räst tundki tan hinnäst häs-te,» kõnõlõs Pille-Riin.

Sarvõ osti seo talo 2006. aastagal. Täämbädse kon-võrendsihuunõ paiga pääl olliva tuukõrd kehvä lauda-müürü. Ehitämine om aigu-pite käünü, peris valmis ei olõ maja täämbägi. Avali-gult ei olõ majja nõvvupidä-

RAHMANI JANI PILT

Hüti konvõrendsitalo pernaanõ Sarvõ Pille-Riin patsutas ummi hobõsit.

jile ja puhkajilõ vii vällä pa-kutu, a tassakõistõ joba huvvi tundas. «Seo om hää kotus, kohe liinast suurõ larmi kes-kest är tulla,» löüd Sarvõ Pil-le-Riin.

Hobõsõ tahtva seltskunda Saman ei olõ Hüti konvõrendsi-talo õnnõ puhkamiskotus, a om iks talo kah. Pille-Riin kasva-tas hobõsit. Täl om säidse veo-hobõst, lisas viil mõnõ hobõsõ, kiä omma tuudu tallo pensioni-põlvõ pidämä vai tuvvas talvõ-kortinalõ.

«Ma olõ latsõpõlvõst pääle hobõst tahtnu,» tulõtas Talna liinan üles kasunu Pille-Riin miilde. Osa timä hobõsõ oppa-sõ latsi ratsutama, paar last käü talo mano trenni. Ja osa hobõsit omma noorõ, näide oppaminõ viil käü.

Sarvõ Pille-Riin seletäs, et hobõsilõ periselt talli vaia ei olõki, om vaia katusõalost vai kotust, kohe varjo minnä, kas-vai võssu. A hobõsõ ei taha ütsindä olla, näile om kõrvalõ tõist hobõst vaia. «Tuuperäst neo pensionääri omma siia tuu-du, et näide pensionipõlv olnu tõisi umasugutsidõ siän. Hobõ-nõ taht ruumi, et kõik aig liiku, tä ei taha saista. Värski vesi piät iin olõma. Ja nä tahtva tähele-pandmist, omma harinu tuuga, et kiäki näid tähele pand.»

Tulõvikun plaan Pille-Riin ummi hobõsidõga väikeisi ratsamatku tetä, näütises Eesti lõunatippu.

Trikke tegevä pini

Päält hobõsidõ om talon kats pinni. Pinne välläoppami-sõ aigu juhtu nii, et nä opsõva

kuun trikke tegemä. «Ku mul olf üts pini, sis olf lihtsä: kävet trennin, teit trenni är. A sis tull tõnõ manu, ma es saa üte-viisi näidega trenni tetä, tõnõ jäi autolõ rüükmä. Ja sis äkki olli nä kuun platsi pääl, teivä kuun trenni. Alustiva sõnna-kullõmiskoolitusõ elemente tegemist. Ütsvahe olf nii, et üts käve ümbre tõsõ, hüpäs ümbre tõsõ. Mõnõ hafutusõ tegevä kuun, mõnõ ütsindä, üts uut, tõnõ tege,» kõnõlõs Sarvõ Pille-Riin tuust, mää-nest tsirkust pinnest uuta või.

Eläjidõga jahmõrdami-nõ om Pille-Riini jaos hobi, midä tä tege põhitüü, Harglõ kooli oppajaammõdi kõrvalt. Vallaliidsi talodõ pääväs tä suurt programmi ei plaani, a kimmäle saava külälise timä hobõsit ja pinne nätä.

12 vahtsõt võrokeelist laulu omma salvõ saanu

Tosina jago viimädse Uma Laulu konkursi laulõst om stuudion üles võet. Tõisi siän omma üles võedu konkursi pääpreemiä saanu laul «Mõtõlus» (autor Õkva Margit), latsilaulu-preemiä saanu lugu «Rikas lats» (muusiga: Kalkuna Mari, sõna: Laanõ Triinu) ja publigupreemiä saanu Hellamaa Sirli laul «No kos tuu iPhone jäi!».

Stuudion linti saanu laulõ hul-gast löüdvä kullõmist egän iän muusigasõbra: nii latsõ ja noorõ ku ka joba kütsembän iän kul-lõja. Valli om nii mõtlikkõ ku ka vungi ja krutskiga muusiga-

pullu. «Hää, et üles sai võetus nii mitund muudu võrokeelist muusikat. Säält siäst löüd midä-gi meeleverälist kimmäle egä kullõja,» ütelf projektjuht Tiga-sõ Merike. «Pääle tuu saa laulõ esi ütten laulda, tuujaos omma Uma Pido YouTube'i kanali pääl laulõlõ mano pantu sõna.»

Stuudioülesvõttõ ja kokko-mängmise om tennü Kikka Martin Õ Stuudion. Laulu «Külm astsõ tarrõ» om üles võtnu Eliste Kaupo.

Laulõ saa kullõlda ja sõn-nu kaia YouTube'in Uma Pido kanali päält, esitlõsloendi nimi om «Uma Laul IV».

UL

URBASÕ ÜLLE PILT

Ilvesse Aapo ja Varblasõ Marju minevä sügüse Moosten Uma Laulu konkursil Aapo laulõ ette kandman.

M Ä R G O T U S

Tagametsa Tarmo: tiatri om õnnõ üts osa elust

RAHMANI JANI PILT

Lavastaja Tagametsa Tarmo.

Näitlejä ja lavastaja Tagametsa Tarmo tege parhilla Navi külän uma vahtsõ suvõlavastusõ pruuvõ. Kõnõlõmi Tarmoga timä vahtsõst lavastusõst ja muust elost kah.

Mis ti tan Navil parhilla tiit?

Teemi Saaremäe Rünno näitemängu «Jaanituli» pruuvõ, esietendus om seo kuu lõpun. Taa om originaalist veidi ümber tettu. Algversion om kirotõ Virumaalõ, Lääne- ja Ida-Virumaalõ, a meil om Ida-Võrumaa miihi lugu. Kats velle filosoofiirvä näitemängun elu üle.

Seo om kinnijäämise lugu, kotussõ, sugulaisi, esihindäsisse. Nigu iks, tämbädsel pääväl kah, meil om hulga sõpru ja sugulaisi, kes ei olõ rahul uma eluga, nä omma väega põhjan ja tahtva tuust kimbatustõst vällä saia. A no mis sa tiit, kui veli juu ja ku esä om joonu ja vanaesä. Nä esi arvasõ, et geen omma süüdi. Kas peris pääsemine kah tulõ, tuud mi näemi lavastusõn.

Mille võitit seo tükü lava pääle tuvva?

Käve kats aastat tagasi kooli kokkutulõkil, mu keskkooli lõpõtamisõst om 25 aastat. Sää ma sai arvu, et midägi ei olõ maailman muutunu. Ei olõ ma esi muutunu, ei olõ mu kooliaigsõ sõbra muutunu, ei olõ oppaja muutunu. Nummõr lätt edesi, a inemine ei muutu.

Mu meelest om seo üle ao lugu. Tuust, et ku sa ei hinda ja ei armasta hinnast ja umma sotsiaalsõst keskkunda, sis om tuu välläkutsõ vai kehvi variant.

Kes tükün mängvä?

Tiatri om MTÜ Müüduud Naer, mängvä Võromaalt peri näitlejä Trolla Agu, Õunapuu Imre, Jansoni Silvi ja nüüd om meil võetu manu ka mi kanti kolinu nuur näitlejä Solvaku Paula. Timä mängse mängufilmin «Klass» naispääossa. Kunstnik om Lauri Mailiis, timä om Põltsamaalt, a om naanu seo kandiga kokko puttuma, tennü varrampa kuuntüüd Taarka tiatriga.

Kuis näitemängu tegevüse Võromaalõ kohendaminõ käve?

Tekstist käävä läbi tutva kotussõnime, tüükotussõ, kohe om võimalik tüüle saia. Ku originaalin kõnõldi pallu kaidandustõ tüüle minekist, sis meil om jutus iks mõtsaminek. Kuis saia mõtsast vällä ja mõtsa tüüle. Tõimi väikumba teema Võromaalõ, a lugu om iks sääne, mis Rännol olõ.

Mis mängukotus seo om?

Lavastust mängitäs Navil Tammõ talun. Ütle mi seo kotusõ kotsilõ vallalinõ küün, kuigi taa om ehitet veskis. Umanik üteli, et tan olõ üts edimäidsi diislimootoriga veskiid Eestin. Hää paik, om Võro liina lähkül.

Seo aasta mahus kaema 100 inemist, ku saanu saali täüs panda, mahtunu 200.

Kas koroonaaig lavastusõ plaanõ segi kah lei?

Pruuvõ jäi veidembäs. Esietendus pidi olõma nääl aigu varrampa, a kuna inemise es

saa väega häste silmäst silmä kokko, kõik käve üle traadi, sis kuunolõmisõ aigu olõ veidemb.

A nüüd tulõ sis perrä tõm-mada, terve püssü ja terve mõistusõga pruuvõ tetä. Lavastajal ja kunstnikul olõ rohkõmb aigu mõtõlda ja võiolla ka liiga pallu aigu, et ümbre mõtõlda. A nüüd olõ mi jäl ria pääle saanu.

Kuis taa koroonaaig näitlejile olõ, kas tüü kättõ är?

Mul es kao. Tulliva Pappa-põrssa multika lugõmisõ. Rakveren teimi üle traadi pruuvi, opsõmi lavastust «Alibi», mis nüüd etendü. Tüül kävemi iks edesi, ainu-manõ olõgi, et es saa proovisaalin kuun tetä, pidimi tege-mä Eesti eri otsõst, kon kiäki olõ. Mi es saa rahva ette tulla, tuu olõ tuu erinevüs. Es saa mängi, a pruuvõ saimi iks tetä.

Kuis seo suvi om suvõtiatriilõ, kas etendüisi iks tetäs vai jäs inämbüs plaanistust är?

Paistus, et poolõs om. Suurõmbit asju, midä ei saa muuta, om tougat tulõvahe aastahe. A väikumbä ja ökonoomsõmba aša, nigu seo meil om, tulõva pia kõik vällä.

Loi aolehest, et sul om plaan Rakvere tiatrist är tulla. Mille nii?

Jah, aasta pärast, üte huuaovii olõ.

Tuu om sääne plaan, et ma ostõs hindäle maja ja taha nakata hindäle kotu luuma. Tahas mõtõlda rohkõmb esihindä pääle, pruuvi midägi kiruta, mesiläse võtta. Ega tiatri ei olõ kõgõ tähtsamb asi, tiatri om õnnõ üts osa elust. Taha võtta hindäle rohkõmb aigu, muud ei olõki.

Kas tuu või tähendä, et plaanit tan Lõunõ-Eestin vahtsõ tiatri käümä panda?

Nuu mõttõ omma olnu õhun mu ja Kandlõ ja liinavalitsusõ ja ministeeriumi vahel. Peris üleüü säändse aša ei sünnü, a plaan sinnäpoolõ om.

Küsse RAHMANI JAN

Plaani puhkusõ aos

Tuu om teedä asi, et suuri plaanõ tan ilman tetä ei massa. Inemine või jo plaani, a jummal pidä samal aol peenükeist naaru.

Ummõhtõgi om väikuidõ plaanõ tegemine põnnõv, avitas pääd selge hoita. Nii omma ka mul uma puhkusõ aos väiku plaani.

Kõgõpäält taha mõtsa siinde minnä. Väiku luuraminõ om näüdänü, et väega suurt luutust suuri seenekorvõga mõtsast vällä tulla ei olõ, a mine sa tiä, vihma om jo tulnu kah.

Viil plaani ma külämihiiga Kärkulast Antslade jalota. Tuu om sääne plaan, miä maailmalõ suurt mano ei anna, a hindä jaos midägi õks. Matkama plaani minnä ka 8. põimukuul Vana-Võromaa lõunatippu, Kaika suvõülikooli matkapääväle.

Üts liinaekskursiooni vidämine om kah plaanin, 28. hainakuu pääväl kell 11. Ja samal pääväl Võromaa keskraamadu-kogon lugõjiddõga kokkosaaminõ.

Ku saas viil tetä väiku vällämaa-reisi Lätti ja mõnõst kultuuri-üritüst ossa, sis võinu jo puhkusõ kõrdalännüs lukõ.

Järgmädse kats lehenummõrd toimõndasõ Uma Lehe suvõtoimõndaja. Kaemi noh, vast toova nä lehte ka tsipakõsõ suvist värsküst.

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Mofovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee
Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee
Keeletoimõndaja: Laivi Org, laivior@gmail.com
Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:
Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee
Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Tõsõ kundi otsast

Ettevõtja PINDMAA AIGAR märgotas tan ilmaasju pääle tsipa tõsõ nuka alt, ku hariligult kaema harinu oltas.

Hulkja mõttõ

Ku inemine ütles, et täl ei olõ aigu, sis olõ ma 100 protsõnti kimmäs, et tä võlss. Aigu om egälütel sama pallo, a tuu, kes ütles, et täl ei olõ, kulutas uma ao är võlss asju pääle. Asju pääle, mis tedä uman elon kuigimuudu edesi ei avita.

Ildaigu kuulsõ ma ütte vanna indiaani mõtõ. Üts hõimupäälük om ütelnü, et 50aastanõ inemine om olnu keskmidselt viis aastat periselt ummi mõttidõga paigapää, tan ja parhilla. Ülejäänü 45 aastat hulkva mõttõ ei tiä kon. Ja ku mõttõ hulkva, sis ei olõ noil määnestki kõüdüst tuu inemise esihindä edenemise vai ülesandõga, midä tä maa pääle tegemä om tulnu.

Ku inemine seen om hinge-piin vai -valu, sis tuul aol kõrastas inemine väega veidü ummi mõttit, ummi sisemiidsi suhviid. Inämbüs ots sis meelelahutust. Ütskõik, kas om tuu seebika kaeminõ televiisorist, arvutin olõk vai midägi muud. Inemisel om hirm, tä pakõ hindä iist, tege kõik, et ei piäs olõma esihindäga.

Olõ arvu saanu, et vaikusõaig ja esihindäga olõminõ võiva olla maailma kõgõ rassõmba aša. Esihindäga ollõn olõt sa kül kõgõ parõmban seltskunnan, a sul om tuud olõkit rassõ kanda, õgasugutsit hullõ mõttit nakkas pähä tulõma.

Kuis sis olla esihindäga? Ma olõ tuud hindä pääl niimuudu perrä pruuvnu. Ku mul teküs elon määnegi sääne asi, mis pand mõtlõma, ja ma ei tiä, kuis tuud kõrda aia, võta hariligult valgõ paprõ. Kiroti sinnä üles tuu, mis minno sekä, vai nuu aša, midä om vaia kõrda aia, ja nakka välläpääsemist otsma. Kõgõ parõmb, ku istu tuu kirjapant paprõga piigli ette ja kae piiglin tuud inemist, kes vasta kaes. Ja sis ei lääki pallo aigu, ku või paprõ päält kõik nuu aša maha tõmmada ja saia arvu, et periselt määnestki küsumüst es olõki. Lihtsäle mu ego vai ull ma om vällä mõtõlnu ullõ asjo, midä olõ naanu uma pää seen ketrama.

Annas luuja meile kõigilõ mutsu mitte mõtõlda noid mõttit, mis ei olõ tarviligu mi hindä edenemises, tan ilman elämises!

14.-
lats/nuur

TULÕ JA OLÕ

18.-
suur
inemine

Karilatsi Vabaõhumuuseumin

Lõunasüük
hinna seen

ÜTS PÄIV NIGU

Kell
10-15

23. hainakuul, 13. põimukuul

TALOPERE

Tulõ ütšindä, perre vai sõpruga!

NBI!

Teedüs ja kirjapandminõ 5210 671 või reet.roop@wi.ee

Kae mano: karilatsimuuseum.ee

Pulga Jaani mõtõlus

Igätsüs vana ilusa perrä

Küsse ütškõrd hindä käest: mis om jäänü alalõ mu pääzootehniku ammõditüüst, mis inemisiile kasus tulõ. Jupp aigu es tulõ midägi miilde. Lehmälautust inämb piimä ei tulõ: üten omma seen lihалоома, tõsõn saekaatri, kolmas lagunõs niisama. Pikä mõtlõmise pääle tull miilde, et võitli vällä üte kõrvalise tii parandusõ. Kahjus liigus sää kandin põrõlt inemiisi veidü, aga viimädse ao sündmuisi arvõlõ võtõn ei olõ võimalda, et asi muutus.

Põrõlt, ku elu püsüs pensioni nõal, olõ ma mitu kõrda sõna võtnu poodisilte teemal, esi luutmada, et midägi paranõs. Ildaigu sai nimmatas, et eesti inemine (maarahvas) om nii tark küll, et jaga üte-tõist kartulisortest ja tund noidõ vasta huvvi. Poodisildi «Holland», «Poola» vai «Läti» kedägi targõmbas ei tii, innembä vastapite. Tahtnu teedä sordinimmi, kuna piiripäälidse rahvana tiiami kim-mäle, et näütüses Lätin om hulka häid kartulisorte. Mullõ hindä-le tundu uma jutt nigu kärbläse pirrin, midä kiäki tähele ei panõ. Nüüd aga...

Kõnni poodin kartuliriulist müüdä ja näe: «Jõgõva kollanõ», paki pääl kirjän, et Võrumaal kasvõtõ ja tõsõ külle pääl viil väiku tabõl (veidemb tiidliku inemise jaos), määnes sort mille jaos hää om. Säält saami teedä, et pudrukartulina om «Jõgõva kollanõ» tõisist üle. Asjalik tiidmine, õkva süäme alt lei lämmäs, nigu olõs kiäki tsipa ildas jäänü jaanipääväkingitüise tennü. Mis muud ku kotikõnõ kaindlalõ ja kodu pruuvma, kas maik om õks tuusama. Kas olõ, tuud ei tiä, inneskist maiku ei mäletä. Pääleki, poig viruf panitävve kipõstõ naha vahelõ, ma sai tsipa maitsa. Aga hää olõ küll. Mõtli, et vähä sai ostõtus, aga uma varajanõ om pia võtmisevalmis.

Kõik mi tiämi, et kui sa midägi toodat ja müüä tahat, piat nakkama hoolõga reklaami pääle mõtlõma ja kulutama. Aga vot, siin om kartul, midä reklaami ei olõ vaia. Inemistel om pääle uma mudsu ja mäletämisel alalõ viil määnegi põlvkondadõ-ülene mälu, midä antas järgmisele põlvõlõ edesi ja midä piat hoitma. Kasvai tuuperäst, et reklaamikulusid kokku hoita.

Jaa, kapitalism ei hooli suurt (eesti) rahva sisseharinust söõgi-pruugist. Tähtis om, et saasi kõrraga osta pallu, sis tulõ odavam ja tasus parembalõ är. Aga pääle tasuvusõ om midägi viil: maamehe uhkus. Peris kimmäle mäng «Jõgõva kollatsõ» man ka nostalgia, tuusama vana ja ilusa ao igätsüs. Üts Võrumaa kartulikasvataja võtt uma uhkusõ kokku ja kasvat ilusa ja hää «Jõgõva kolladsõ». Mu nostalgia sundsõ minnu poodist kartult ostma, midä ma vast innembä ainult kõrra olõ tennü.

Ja viil: päämiselt nostalgia sundsõ minnu üten pojaga tege-mä kuhja lahtist haina, hagu all ja valdas keskel ja puha. Inemise kaie ja vanguti pääd, arvada mõnõl rinnun midägi liigahtu.

Kapitalismus ilma uhkusõlda ja nostalgialda ei olõ suurõmb asi. Õnnõs ei saa noid kättõ asja ka är keeldä. Ja vahel võit midägi tetä ka ilma kasu saamalda. Lihtsält tuuperäst, et rinnun liigahtanu.

Nigu vanast ülti: tä om maolõ hää, tä om rinnulõ hää, tä om kõgõlõ hää.

PULGA JAAN

Legende sündumine **Contra** muudu

RAHMANI JAN

Miä juhtus sis, ku liina-ekskursiooni juhtva inemine võtt uma tiidmise aoluu kotsilõ aolehist, umahindä mälehtüisist vai mõtlõs peris esi vällä? Arvada säält hääd nahka ei tulõ, ku sa õkva peris luulõtaja ei olõ.

A Contra om peris sündünü luulõtaja. «1974. aasta 22. urbõkuul, ku ma Võru haigõmajan sündü, oll' Kandlõn olnu luulõ etlemise võistlus,» tuu tä näüte, määndsit asju võit vannost aolehist löüdä.

Minevä nätal oll' Contra katõl pääväl liinaekskursiooni «Mu liin, mu kiil» vidäjä. Kas nuu jutu, midä tä kõnõl, omma vällä mõtõldu, aolehest loetu vai tötõtõ sündünü, tuu piät lehelugõja esi är tundma. A säänest juttu Contra uma ekskursiooni pääl ai.

Võro gümnaasiumi maja

«Tuu om olnu mõisamaja, a säält om ammust aost ka kuul olnu. Kuvõrd ma olõ väega suur Läti-huvilinõ, sai teedä, et arvada käve säält koolin üts Läti kuulsambit luulõtajit Čaksi Aleksandrõ. Tuuperäst, et oll' sõaaig, edimäne maailmasõda, Riian kävevä kõva lahingu, Riia Aleksandri kuul kolisi paaris aastas siiä Võro liina.»

Võro liina keskplats

«Seo plats, midä ti siin näeti, om joba mitusada aastat vana. Neo omma kuulsu Võrumpää linnussõ varõmö. Seo oll' joba tuulaol väega muudsa ja kavval lahendus,

RAHMANI JANI PILT

Contra Võro liinaplatsi pääl, vai nigu tä esi ütles, Võrumpää linnussõ varõmidõ man.

noh, nüüd om veidükese laonu, a võiti inämb-vähämb ette kujuta, et siist oll' vainlasõl peris rassõ üles ronni. A rohkõmb ma seost ei tiia kõnõlda.»

Riigimaja

«Vähembält mu nuurusool oll' tan maavalitsusõ maja. Taa om olnu mu jaos väega hää maja, tan anti mullõ elu edimäne kirjandüspreemiä – Bernard Kangro preemiä.»

Trammitii raudtiijaama

«Ma olõ vannu lehti lugõnu, kõnõlõ tuust, mis lehe omma kirutanu. Ma ei tiia, kuis pe-

riselt om, olõ tuud usku, et ku leht kirutas, sis tuu niimuudu om. Leht kiruf plaanist, et piäs tegemä Võro liina trammitii. Tuu olõs lännu keskliinast raudtiijaama. Oll' jutt, et volikogu istungil kõnõldas ja arutõdas, kuimuudu ja kas tuu väega kallis ei lää, kas hinnast är tasus. Egäl juhul ildampa, ku oll' uudis tollõst istungist, kon trammitiist juttu pidi tulõma, tuust inämb juttu es olõ. Ma ei tiia, akka es võetagi päävåkõrda. Ja nigu mi tiiaimi, Võrun ei olõ täambädse päävani trammi.

Arvada oll' tuul istungil täht-

sämpi asju aruta. Üts otsus, mis tetti, oll' sääne: Võru-Valga karskuspäiv vabastõdi lõbus-tusmassust. Oll' aasta 1927, karskust peeti tuu aig küländ au seen.»

Jüri uulidsa algus

«Seod tiid pite saa Antslade minnä. Ku ma viil nuur olli ja elu oll' illus, lätõs taa üle Antsla maantiis. Sis oll' Antsla kõgõ tähtsämb keskus Eestin. Nüüd om tuul uulitsal määnegi tõnõ nimi, määnegi muu paik om vahepääl Eestin väega tähtsäs keskussõs saanu.»

Karja uulits

«Kirändüsluulidsõlt väega tähtsä uulits, tan omma tüütänu-elänu nii Kreutzwald ku Ruitlanõ. Ja tast om löütü üts vana-ao naasõ pääluu.»

Sõakomissariaadi maja

«Ku ma nuur olli, sis oll' säält sõakomissariaat. 25. urbõkuul 1993 tuli seo maja manu ja sis viidi minnu rohkõmb ku katõs kuus kotust minemä. Tuu om mu uma kiudutamisõ aastapäiv. Iroonia oll' viil tuu, et minnu viidi Peipsist ülespoolõ Ida-Virumaaalõ. Säält elli veidü inemiisi ja tuud kanti kutsuti

Eesti Tsiberis.»

Kuis Tamula järv nime sai

«Ku Katariina II oll' tulnu siiä liina tegemä, oll' tä ütelnü: «Siiä mere viirde ma tahaski liina tetä!» Tä tult jo koskilt peris sisemaalt ja tälle tundugi, et Tamula om meri. A üts külämiis ütelf tuupääl: «Taa mula jätä kül nüüd!» Katariina sai aru, et omgi Tamula, niimuudu sündü taa peris illus nimi.»

PRIA teenindusbüroo

«Taa om tähtsä maja. Siiä majja käü kogu Võrumaa kokku. Seo om PRIA! Ma olõ tennü seost majast laulu Vennaskonna luu «Riia mu arm» viie pääl:
... piir juusk ku kuld,
vällä jääs mõtsaviir.
Maa olku liiv
vai puhas muld,
PRIA tuud finantsiir.
Paprõ käen, jälki lää
liina, kos piltilusa maja seen
uut PRIA mu arm!»

Katariina kohvik

«Siin om maja, kon eläse Kersna Vahur ja Liina, vähembält ma olõ Mošovihun nännü, et nä omma kõik aig seo maja iin.»

Tsiaperre kujo Võromaa söögikeskusõ iin

«Seo om eesti imä kuju. Siin juhitas tähelepannu, et ei olõ mõtõl hābendā avalikult rōn-naga süütmist. Mu meelest om väega märksä, et eesti imä monumendin om ka esä. Seo näütās, et perekunna kõgõ tähtsämb murõ ei olõ tuu, kas esäl om õllõkõtt iin vai ei, pääasi, et tä om latsilõ väega hää esäl!»

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnamimmi perilõmisõst ja tähendüsest.

Hain

Seod nimme kand Eestin 126 inemist. Pantu om taa viien mõisan Võrumaal ja üten Virumaal. 1809. aastagal Sõrõstõ mõisan Kanepin sai taa nime Praksi Andrõssõ pere. Nimes mõtõldi kimmäle sõnna hain, selle et Kanepin panti perekunnamimes harilikõ sõnnu. Ja lisas viil tuuperäst, et Andrõssõ kasupoig sai nimes Raggus, miä tulõ sõnast raagus 'ossaraag' vanan kirävien. Sõnnul hain ja raagus või olla tähenduslik kõüdus.

1820. aastagal Vahtsõliina mõisan panti Hain Lasva külä tuuaolidsõ Seenesaarõ talu popsi perrele, a nimi kuuli aastasaa keskepaigas vällä.

Edesidse nimesaaja olli Harglõ kihlkunna Saru mõisan, Posu Kusta ja Sopka Anss. Hinge-revisjoni perrä panti näile Hein, a keriguraamad perrä Hain. Illatsõmba Vana-Roosa ja Tsooru Haina omma kah Sarust peri. Vana-Antsla mõisan panti Hain Iiperä külä Haavistu talun ja sugulaisilõ Patuperän. Säält suguvõsast om nimi lännu näütuses Sännä ja Viitinä poolõ.

Haani mõisan Plaanil sai nime Hain Hanni Tannil perrega. Timä esä nimi ollgi Hanñ. Et lühküt edenimme Hanñ, miä tulõ kas Johannõssõst vai Andrõssõst, om kirotõt ka Hain, sõs või arvada, et ka muial või Haina nime takan olla edevanõmba nimi.

Virumaaal Kärsa mõisan sai seo priinime 1835. aastagal pere, kiä oll' mõni aastak varõmb tulnu Väike-Maarja kerigumõisast. Et Virumaaal kõnõldas hein, sõs hainast tuu nimi tulõ ei. Nime alussõs om kas inemisenimi vai sõs hoobis üts saksa keele sõna Hain, miä tähendäs mõtsasaart, kon om aid ümbre, peri sama tähendüsega sõnast Hagen.

Vahtsõl aol, 1921. aastagal Peterimaal võtt nime Hain üts pere Pankjavitsa vallon.

Võromaal om pantu ka priinime Hein (858 kandjat). Tuud nimme om tan käänet i-ga, näütuses Liinamäel üteldi «Murra-Heini poolõ», ku Murra Augusti priinimi oll' Hein.

SAARÕ EVAR

Kiilpillilaagri traditsioon es kakkõ. Pääle koroonakarantiini oll' selge rõõm, et Värskä kiilpillilaagri kommõ es kakkõ – üle Eesti tulti kokku joba 23. kõrda. 99 last ja näide oppaja saiva Värskä laagrin 29. piimäkuust 4. hainakuuni pallo hääd muusikat tetä ni erialatunnõn ummi tiidmiisi lihvi. Aigu jäi viil ümbrekaemisõs kah. Suuri orkestriid seokõrd küll kokku es panda, a tuuliist oll' kümme vähämbät ansambli. Anti kats suurtt kontsõrti Värskan ja Põlva kultuurikeskusõn, kon astsõva üles nii ansambli ku solisti. Pilt om tettü Põlva kontsõrdist.

KÕIVUPUU MARJU jutt ja pilt

Tulõ Moostehe pidolõ!

PROGRAMMIN 27 ANSAMBLIT * MÕISA RAHVALÕ VALLALÕ * PUULPÄÄVÄ ÕDAGU FOLGIKUAN SUUR VÕISTLUSKONTSÕRT

Piledi:

Lugu ummamuudu lapjust

KINDMA MAIMU

Ütel suvõl joba aastid tagasi kävemi mehega Soomõmaal sõbrul külän. Meid hoiti sääl nädälipäävä ja sõidutõdi ütest kotsast tõistõ, üts õks ilusamp ja huvitavamp ku tõnõ.

Kats päivä inne reisi lõppu jõudsõmi Kesk-Suumõ, sääl olf mi võdrustaja velle kodu, mis, nigu vällä tulf, olf kõgõ põnvamp kotus.

Kesk-Soomõn om väega pallu järvi ütstõsõ kõrval, pallu omma täüs kasunu ja turbavälläs saanu. Turbast lõigatõn leüdas pallu vannu kandõ ja egäsugutsiid kõvõ-riid juurikid ja puutükke, mis omma turba seen häste saisnu. Herrä Pentti, kelle manu meid viidi, olf ammõdi poolõst puunikõrdaja ja tälle olf kuurmido viisi tuudu noid puid, millest meistri imeasju tekk. Sääl olf tarbõ- ja iluasju nii pallu, et silmi iin lätõ kiriväs ja es jõvva kõiki noid är kaia.

Äkki jäi mu miis nigu puunui saisma ja hõigaš minnu kah lähembäle. Ja oh imet! Saina pääle olf riputõt lapju, millel olf varrõ asõmõl kett!

Lugu esi olf sääne. Vanast olf turbavällä umanik turbalõikajiid hirmsalõ takast

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

sundnu, esieranis väega kuuma ilmaga. Mehe olli väsünü, a hinge tõmmada es tohe. Ja sös, ku peremiis vähägi tähele es panõ, sõkati lapju kõvas-tõ maa sisse, toetõdi hinnäst kässiga varrõ otsa ristpulga pääle ja mõnikõrd lasti esiki silmä kinni.

Ku peremiis tuu är näkse,

olf vahtsõnõ plaan nigu var-nast võtta: vaia puust lapju-varrõ asõmalõ kett panda, kas sös kah viil tüü aigu suiku saat!? Ja nii tettigi – varrõ asõmalõ panti kett.

Joba tõsõl tüüpäpääl olf mihihil asi selge, kuis nüüd edesi tetä: lapju sõkati jäl kõvas-tõ maa sisse, mehe võti rist-

kuuh toimõndõh juhtu pallo ja nalla sai kah.

Imä täditütär Tiina olf mu imäst viis aastakka vanõmp. Laksõ joba küüdsi, vahef kleite ja es taha eläjidega janti. Mu imä Mari tahtsõ väega Tiina muudu olla, sääne beib. Käve täl perrä, tegi tedä per-rä ja tegi ka kõkkõ, mida vanõmp iihkujo käske.

Kõrd ütelf Tiina Marilõ: «Astu siia lehmäkoogi sisse, sis saat nätsü!» Näts olf tuud-aigu defitsiit ja imä tahtsõ tuud tükükeist iks kistumalda saia. Mõtõl tükki aigu, a nätsü olf iks vaia. Lõpus kai tä niidü päält üte koogikõsõ vällä, pitsif silmä kinni ja ast-sõ plärtsti sisse! Palastõ jal-guga, must, haisas, a hindäga rahul, jäi tä nätsü uutma. A täditütär Tiina juusksõ kav-võndahe ja hõigaš perrä: «A mul olõki-i nätsü!»

PLAADO MARITTE ARIANNE

Vali' õigõ sõna! Vastussõs saadaki nuu' sõna'!

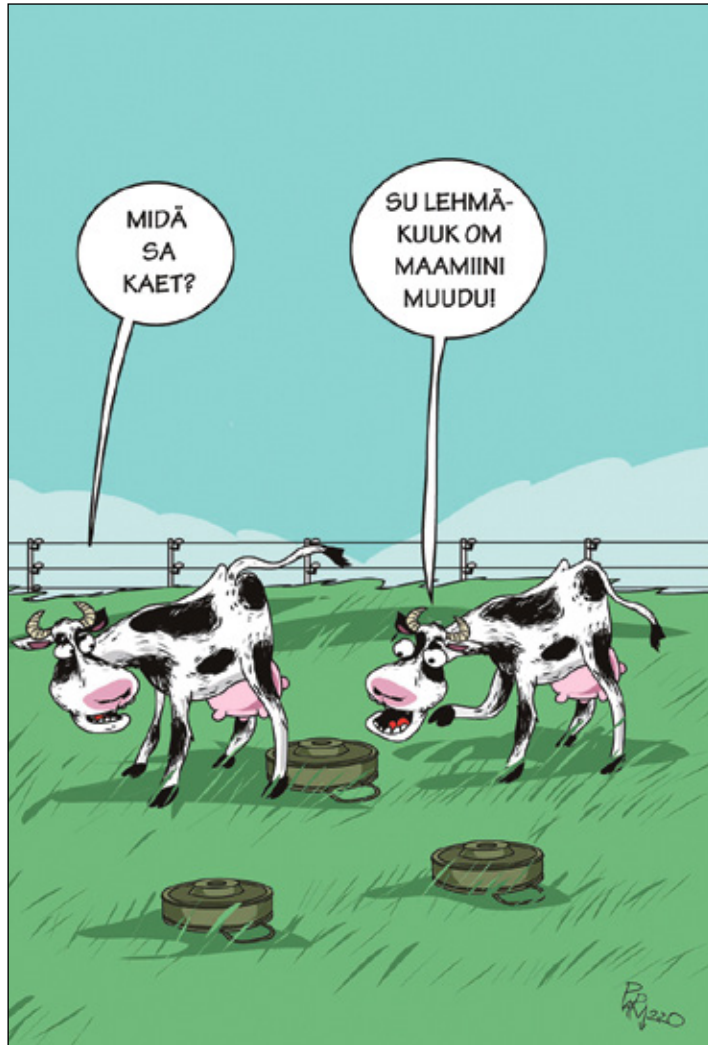
Ütel (kuuvalgõl, päävvalgõl, maa-valgõl) üül ilmu nurmõ (ala, viirde, üles) varandusõkirst. Kirstul olf umbõ (illos, pikk, hää) nuhe' – tuu hõngaš kala (ümbre, perrä, päält). Tuuperäst meeluf taa ligi egäsugumaidsi (raamatit, eläjit, puid). (Tulf, liiguf, tuuluf) kunnõ, hiiri, jänessit, majajit, kähre ja rebässit. Elä-jä' (tahtsõ', joonisti', näi') teedä' saia', kuimuudu kirstu kaas vallalõ käü. Kunn (juusk, avif, hüpäs) kirstu pääle, a es juhtu' midägi. Hiir (kai, linnaš, jüräsi) veerest, a es juhtu' midägi. Repän (vaof, hiitse, olf) nupi pääle ja kirstu kaas lätõ vallalõ. Kirstu (välän, all, seen) olf hulga neläkandiliidsi palakõisi. Rebä-se (hand, käpp, nägo) lätõ naaru täüs. «Pruuvkõ' kah!» ütelf repän, «seo om (lill, vaktiin, mari) marutaudi vasta! Ma olõ taad innembi (sõõnü, joonu, visanu)!»

SAARÕ HINDRIKU TSEHKENDÜS

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Tossu Tilda pajatus

Tüüd massa-i kodo üten võtta

Kuvvõkümnendide algusõn saadimi aolehetoimõndusõst rahvakohtu kaasistjas korrek-tori – ekäpiten ontligu, ausa ja õiglasõ naistõrahva. Ku tä kohtumajast pääle edimäst ist-mist tüü man tagasi olf, tundsõ-mi huvvi, midä arotõdi.

«Üts miis tahtsõ tüüd kodo üten võtta,» ütelf värski kaasistja. Mi imestünü nägosit kaiõn selef tä, et lihakombinaadi tüümiis olf kodo minnen värteputkan

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Nõgõssõ vai maaška

Ma kuuli raadiost, et põllumii-hile tahetas tetä säänestsamma tüükõrraldust ku poliitikilõ. Kavva nuu maainemise ora-pidäjit mängvä ja tüüliidsi pik-ki tüüpäivi tegemä sundva. Aig om edesi lännü ja maainemiisi tulõ ka õigõhe elämä opada.

Kaegõ, kuis pääliinah tüüd tetäs. Ei määnestki vaiva. Suu-rõmba jao saat puutri takah istu vai kongi võrkhällü seeh pikuta. Ja suvõl kül kiäki tüüd ei tii, ammuki viil kuuma päävä käeh põllu pääl. Põllumiihil om vii-mäne aig ka tuu liinamuud üle

kontrollilõ vahelõ jäänü katõ lati saapasiirde käkidü suidsu-vorstiga. Kohut mõistõti riigi-vargusõ paragrahvi perrä ja määräti kah vastav karistus. Säänest vargust olf innembi küländ pallo ja är ei olõ tä kao-nu parhillaki, ku om rohkõmb eräettevõtlust. Siist soovitus: tüüd massa-i kodo üten võtta.

Uma seokõrdsõ pajatusõ lõpõta rahvatarkusõga: suu-rõ varga sõitva tõllan, väiku ripussõ võllan.

Kikkaga jalaga Sännäle

Meil olf kats tiukrikikast. Nuu es saa hindä vahel läbi ja kak-liva kõik aig. Ütskõrd juhtu mi poolõ küllä tulõma tsõdsõ Uibu Elvi Sännäst. Ku tä muru pääle sai, kikka õkva kakliva.

Elvi tulf küüki ja ütelf imäle, et kikka kaklõsõ välän. Imä ütelf, et las nä kaklõsõ, ku taht-va, üts tulõ nigunii är tappa. Elvi ütelf, et är tapku, ja lubasi üte kikka hindäle võtta.

Imä küsse, et kuis tsõdsõ tä Sännäle vii. Tsõdsõ lubasi midägi vällä mõtõlda.

Mu esä olf jahimiis ja täl olf säläkott, millega tä jahin käve. Elvi kaubõf esa käest säläkoti, käskse imäl kikka kinni püüdä ja pandsõ tuu kotti. Pää jätse kikkal vällä, kotisuu kõütse nõõriga ümbre kikka kaala kokku, võtsõ koti sälga ja na-kaš jalaga Sännäle minemä.

PLESCHI AINO

Lehmäkuuk ja näts

Ku mu imä ja timä sõsar ja veli olliva viil väiku, olliva nä latsin suvõaigu tihtsä-le vanaimä ja vanaesä man maal. Üten veidü suurõmbidõ tädilatsiga. Nigu iks tuud-aigu taloh eleti, olf ka sääl pallo eläjit: lehmä, lamba, tsia, hulk kanno, pini ja kas-si. Latsil tulf vanavanõmbit iks avita, et tüü kipõlt tettüs saassi.

Sõõdeti ja joodõti eläjit, lehmä panti niidü pääl edesi ja käüti lambakarrah. Latsilõ väega miildü sääne elo. Üteh-

Latsilõ

Vastus saada' üte nädäli joosul meiliaadrõssi pääle
latsinukk@umaleht.ee
vai postiga:
Uma Leht,
Tartu 48,
65609 Võro.

Vastussõ mano panõ' kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai plaatõ.

Latsinukka tugõva' Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus:
PARM JA KIHULANÕ
Avvohinna saa TIISLERI
MARIO (10) Ruusmäelt.

Telli Uma Leht!

6 kuud – 6 €, 12 kuud – 12 €, e- arvõ püsिमassuleping 0.85 € kuun.

Telli saa ExpressPostist:
tellimine.ee/umaleht
tel 617 7717